

אהרן הכהן - "אוהב שלום ורודף שלום"

נחמיה ון דייק

ראשי פרקים

- א. פתיחה - הצגת דמותו של אהרן המשתקפת במקורות
- ב. מהו המאורע בו הטביע אהרן את חותמו כגורם מאחד
- ג. מהות תיאורי המקרא עפ"י השקפת חז"ל
- ד. הקבלה בהיסטוריה היהודית
- ה. סיכום ומסקנה

א. דמותו של אהרן המשתקפת ממקורותינו:

אהרן הכהן ע"ה מצטייר ונזכר בדברי חז"ל כאיש "האהבה והשלום",
הדבר ניכר ונזכר במקומות שונים ומגוונים:

בפרק א' מפרקי אבות¹ אומר הלל: "הוי מתלמידיו של אהרון, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

ביטוי נאות נוסף לתכונתו זו של אהרון אנו מוצאים במדרש 'אבות דרבי נתן'² (מובא בילקוט שמעוני לספר במדבר, סוף פרק כ'): "...וכן שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה הלך אהרון וישב לו אצל אחד מהם ואמר לו: בני ראה! חברך מטרף ליבו ומתלש בשערו ואומר: 'אוי לי איך אשא עיני ואראה בחברי? שאני הוא שסרחתי עליו'. היה יושב אצלו עד שמוציא כל קנאה שבלבו, שוב הולך אצל חברו ואומר לו בעניין זה, וכשפגעו זה בזה גפפו ונשקו זה לזה לכך נאמר זיבכו את אהרון...כל בית ישראל".

המבטאת אמת פנימית גדולה המלמדת אותנו לקח מוסרי חשוב, אך אין ספק ואין חולק על כך שהמדרש מבטא תכונה מיוחדת וחשובה המדרש אינו מייצג את פשוטם של המקראות.

בתקופתם של משה ואהרון ע"ה נמצא עם ישראל בתחילת דרכו כעם, עם בהתהוות. גם בעם שכבר עבר וסיים את תהליך התהוותו וגיבושו מפרטים בודדים לציבור כללי יש צורך במנהיג בעל שיעור קומה שיתיר את רישומו וחותרו על העם כולו ויזכר גם לדורות הבאים, דרכו של המנהיג להגשמת חזונו בצורה הטובה והיעילה ביותר תהיה ע"י טיפול פחות ברמת הפרט, רמת המיקרו, ויותר ברמה הכללית, רמת המאקרו. ואם בעם שכבר מצא את דרכו והגיע לכל הפחות לרמה מינימלית של "איש תחת גפנו ותחת תאנתו" כך הם פני הדברים, הרי שבאומה שעסוקה בהתהוותה ובגבושה על אחת כמה וכמה.

אהרון, הכהן הגדול, למעשה "מספר שניים" בהיררכיה ההנהגתית שלטונית של עם בהתהוותו המונה מעל שני מליון נפש יודע בוודאי שעליו כמנהיג מוטלת החובה ליצור רושם ולהשפיע הן על העם המתגבש והן על האומה לדורות. בכדי ליצור את הרושם הנכון והדרוש ובכדי להשיג את ההשפעה הנדרשת גם בחייו וגם לאחר מותו, לצורך

¹ משנה יב'

² פרק יב'

הדורות הבאים, אין זה מספיק לטפל ברמת המיקרו אלא דרושה דוגמא מרשימה וסוחפת לעם כולו. ככלות הכל, בכמה מקרים מהסוג המובא במדרש יכול אדם בודד לטפל ויהיה זה האדם הגדול ביותר והמנהיג המסור ביותר לקהל עדתו? פשט הדברים כפי שמובאים ומוצגים במדרש הנזכר מתאימים לרועה של קהילה קטנה או לכל היותר לנשיא שבט קטן המכיר באופן אישי את אנשיו ודואג להם, ברור שאין זה המצב כאן.

ב. מהו המאורע ההיסטורי בו הטביע אהרון את רישומו כגורם מאחד?

מעיון בפסוקי התורה המתייחסים לאהרון אנו מבינים כי אהרון חרף היותו בעל תפקיד חשוב בחיי הציבור והעם, היה בעל השפעה משנית בכל הקשור להנהגה ולהשפעה על העם ביחס למשה. הפעם היחידה בה נדרש אהרון לפעול כמנהיג היתה כאשר נעדר משה, ואהרון ניסה להניא את העם מרצונו לעשות את העגל אך לא הצליח והעם חטא. אהרון היה למעשה יד ימינו של משה כנאמר³: "ראה נתתיך אלוקים לפרעה ואהרון אחיך יהיה נביאך", אך ברור שמשה הוא העיקר ולא אהרון. אם כך הם פני הדברים הרי שאיננו מצפים מאהרון שיותיר את רישומו בצורה בולטת על חיי האומה. מדוע אם כן מעצימים חז"ל את דמותו של אהרון הכהן, מהו אותו מאורע מסעיר שבו הצטלבו חיי אהרון וחיי העם, המאורע בו הטביע אהרון את רישומו לדורות כגורם מאחד כמובא בדברי הלל: "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

³ בשמות ז', א.

ג. מהות תיאורי המקרא על-פי השקפת חז"ל

התשובה אינה פשוטה. ננסה להעלות השערה המבוססת על ניתוח העובדות כפי שהן מובאות בפסוקי המקרא.

כאשר אנו באים לנתח את סיפורי התנ"ך בכלל ודברי התורה בפרט ובכדי להבינם בהקשר המתאים, שומה עלינו לחזור ולהזכיר דברים הנשמעים נדושים ומובנים מאליהם.

כוונת המקרא (וכן בחז"ל) אינה לתעד היסטוריה, המחקר ההיסטורי כפי שהוא מקובל כיום אינו מטרתה של היהדות בכלל ושל התנ"ך והתורה בפרט. לדוגמא, התנ"ך מביא פרקים שלמים על מעשה דוד ובת-שבע או על כרם גבות היזרעאלי, שני סיפורים שמנקודת מבט היסטורית, אובייקטיבית גרידא, הם שוליים לחלוטין, מה גם שהם מצויים למכביר בכל חצר מלוכה מאז ועד היום. ובכל זאת למרות חוסר חשיבותם ההיסטורית (לכאורה) הם מובאים בהרחבה רבה מאוד. מאידך גיסא, האופן שבו בנה וביסס דוד את ממלכתו שהיתה למעשה אימפריה בימים ההם, או המלחמות המכריעות שניהל אחאב כדי לבלום את התקדמות האשורים דרומה בעזרת קואליציה שבראשה עמד ואשר כללה את אויבו המסורתי - ארם, אינם מוזכרים כלל בסיפורי המקרא.

תיאור שיטתי ומפורט של המאורעות שהביאו לחורבן הבית השני מובא דוקא בספרו של בוגד ומומר, יוסף בן מתתיהו, שהלך לרעות בשדות זרים ולמד מתרבותם וממעשיהם. מדברי חז"ל אין ביכולתנו להרכיב תמונה אובייקטיבית שלימה של מה שהתרחש, אך אין בכך כדי להפגיע משום שהתורה היא תורת חיים, חז"ל ציידו את העם בסם חיים שנועד לסייע לו לשרוד את תהפוכות הזמנים ולשמרו בצוק העיתים.

מאי נפקא מיניה כיצד בנה דוד אימפריה שאח"כ התפוררה וקרסה, או כיצד הדף אחאב את האשורים שבסופו של דבר הצליחו להשתלט ולהחריב את ישראל. אימפריות קמות ונופלות, עמים נטמעים ונעלמים

ועם ישראל בדרך פלא ולמרות הכל שרד בזכות אותו סם חיים שהעניקו לנו התורה שבכתב והתורה שבע"פ.

הבאנו את האמור לעיל בכדי לחזור ולהדגיש את המובן מאליו, סיפורי המקרא אינם כוללים תיאורים היסטוריים שיטתיים, אולם תיאורי המקרא, והתורה בכלל זה מהווים הד למאורעות היסטוריים אם נסדר אירועים אלה באופן הנכון.

מכלל האירועים שקרו לישראל בעת נדודיהם במדבר נזכיר שלושה:

1. בספר שמות - בניית המשכן.
2. בספר ויקרא - חנוכת המשכן וטרגדיה אישית בחיי אהרון הכהן, ביום אחד מתו שני בניו הגדולים.
3. בספר במדבר - מחלוקת קורח ועדתו.

יש לציין, שלפי חלק מהפרשנים התורה אינדיפרנטית לסדר הזמנים שבו התרחשו המאורעות. במאמר זה ננסה לסדר מאורעות אלה על פי שיטת רב"ע וע"י ניתוח מחשבתי של זמן התרחשותם:

1. בניית המשכן

בניית המשכן נזכרת לראשונה כציווי בפרשת תרומה. העם כולו שותף, פעיל ביותר, בחוית בניית המשכן. פרשות תרומה, תצוה וחלק מפרשת כי-תישא כוללים תיאורים טכניים מפורטים ביותר כמעט בכל עניין ומלאכה הקשורים לבניית המשכן. מעשה המנורה ומעשה הכרובים, הכנת בגדי הכהונה ותהליך התקדשותם ומשיחתם של אהרון ובניו לכהונה ולבסוף פירוט כללי הטקס הנאותים לעבודת ה'.

מטבע הדברים סיום ביצוע של פרויקט גדול מורכב ומרשים בסדר הגודל של המשכן מעורר ציפיות ל 'כיבודים והטבות' אצל כל מי שתרם את חלקו להצלחת הפרויקט. ביטוי לכך היא הדגשתה של התורה את קורבנו של כל נשיא ונשיא בשמו משנים - עשר נשיאי השבטים בעת חנוכת המזבח בפרשת נשוא, כמו שכותב הרמב"ן בפירושו על התורה⁴ וז"ל: "

⁴ במדבר ז,ב

לא שיזכיר (הכתוב) ויכבד את הראשון, זה קורבן נחשון בן עמינדב, ויאמר וכן הקריבו הנשיאים איש איש יומו כי זה היה קיצור בכבוד האחרים".

ואולם העם רואה שמשה ממנה את אהרון אחיו לכהן גדול, כמובן בדבר ה', אך מינוי זה התקבל בחלקים נרחבים בעם כמינוי שרירותי של משה.

2. פרשת מותם של נדב ואביהוא

המאורע הטראגי התרחש ביום השמיני לחנוכת המשכן, ולפי הסברינו בסמיכות לפרשת קורח ועדתו. ישנו קשר רעיוני כך נראה, בין שני המאורעות. כיוון שמעשיהם של נדב ואביהו נבעו מתוך מחשבה שהנהגה הגיעה שעתם במסגרת חילופי הדורות להנהיג את העם אך בשונה ממעשיו של קורח שמרו נדב ואביהוא את מחשבתם לעצמם.

את הלך הרוחות האמור מוצאים אנו בדברי חז"ל⁵:

וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן, אמר לו נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור? אמר להן הקדוש ברוך הוא: הנראה מי קובר את מי. אמר רב פפא: היינו דאמרי אינשי: נפישו גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני. (-הרבה סייחים מתו ונעשו עורותיהם שטוחים ע"ג אימותיהם).

כלומר רומז רב פפא שכשם שסייחים מתים, עורותיהם מרפדים את גב אימותיהם, והדבר מסייע להן לשאת את משקל הרוכב על גבן כך גם מותם של נדב ואביהוא למרות הכאב והצער, כך ננסה להסביר, סייעו לאהרון בהמשך דרכו ככהן גדול.

3. מחלוקת קורח ועדתו

ככל הנראה עקרון הבחירה החופשית של האדם הוא כה יסודי וטבוע כה עמוק בטבע האדם עד כי אפילו גילוי שכינה מפורש לא ביטלו. האדם אוטונומי לבחור את דרכו (כיחידי וכציבור) למרות גילוי השכינה, כפי שאנו רואים בכל מהלך נדודיהם של בני - ישראל במדבר. סביר, אם כן,

⁵ סנהדרין נב,א

להניח כי על רקע זה ובטרם נתמסדה ונתקבעה משרת הכהן הגדול האמור להיות מזרע אהרון, פרצה מחלוקת קורח ועדתו. על רקע זה התארגנה האופוזיציה למנהיגותם של משה ואהרון ע"י מנהיגים זוטרים יותר מתוך העדה. זיקהלו על משה ועל אהרון ויאמרו אליהם רב לכם, כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'.

כאסמכתא בעלמא ניתן לומר שמות נדב ואביהוא בעת חנוכת המשכן התפרש על ידי קורח ועדתו כאות וכהוכחה לכך שגם הקב"ה עצמו לא מסכים עם מהלכיו של משה רבינו בנושא המינויים. הפרשנות המוטעית שנתן קורח למאורע המצער נבעה מכך שהסיבה המוזכרת בגמרא דלעיל לא היתה ידועה לאיש.

מקריאת וניתוח הפסוקים הדנים במותם של נדב ואביהוא צצות ועולות מספר שאלות שהתשובה עליהן תסביר את הנושא שהוצג בתחילת המאמר.

ויקחו בני אהרון נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא ציווה אותם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אתם וימותו לפני ה'. ויאמר משה אל אהרון הוא אשר דיבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, וידום אהרון. ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עוזיאל דוד אהרון ויאמר אליהם: קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקודש אל מחוץ למחנה. ויקרבו וישאום בכותונתם אל מחוץ למחנה כאשר דבר משה. ויאמר משה אל אהרן ולא תמר ולא לעור בניו ראשיכם על תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו, ועל כל העדה יקצוף, ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'. ומפתח אוהל מועד לא תצאו פן תמותו כי שמן משחת ה' עליכם, ויעשו כדבר משה ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף ויקצוף על אלעזר ועל אתמר בני אהרון הנותרים לאמר: מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש ... אכול תאכלו אותה בקודש כאשר ציוותי. וידבר אהרן אל משה, הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'? וישמע משה ויטב בעיניו.

⁶ במדבר ט"ז, ג'

⁷ ויקרא י'

מפסוקים אלה עולה ובולטת בחריפותה דרישתו של משה מאהרון ומבניו להתעלמות מוחלטת מאבלם ומיגונם האישי, בקשה חריגה זו הנוגדת את הטבע והרגש הבסיסי של האדם מלווה כמוֹבן בהסבר בתוך הפסוקים. התעלמותם של אהרון ובניו מכאבם חיונית לשמירה על שלום העדה כולה, "... ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו, ועל כל העדה יקצוף". יש להניח את האבל לאחרים, יזאחיכם בני-ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה' ⁷.

מה פשרו של ציווי זה, הנראה במבט ראשון כציווי אכזרי ובלתי אנושי - לא להתאבל על בנים ולעבור לסדר היום, מדוע נאסר על אהרון כאב שכול לבטא את רגשותיו? מדוע להניח לאחרים להתאבל? מה משמעות הפסוק: "הוא אשר דיבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד"? ⁸

ד. הקבלה בהיסטוריה היהודית

בכדי לנסות ולהבין אל נכון פרשה זו נדלג כשמונה מאות וחמישים שנים קדימה אל אחד מצאצאו של אהרון שחי בתקופה קריטית וקשה בחיי העם, התקופה בה חרב הבית הראשון ובעקבות כך אבדו כל כלי המקדש שליוו את ישראל מעת צאתם ממצרים - הנביא יחזקאל. תקופתו של הנביא יחזקאל היא מעין סגירת מעגל טראגית. בתקופת אהרון הוקם ונחנך המשכן ואילו יחזקאל חי בסיומו של העידן - חורבן הבית הראשון⁸. סיטואציה עצובה וכואבת שגם בה נזקק העם להתנהגות מופתית של מנהיגו כדי למנוע שואה והתפוררות מוחלטת של האומה.

יחזקאל, פעל כידוע, בקרב יהודי בבל אשר הגלה נבוכדנצר בימי יכניהו. יהודי בבל נהנו מזכויות אזרח מלאות והיו כנראה במצב כלכלי שפיר.

⁸ אמנם, מאז הקמת המשכן, מקום עבודת ה' המרכזי נדד ממקום למקום (גלגל, שילה, נב, גבעון, ולבסוף ירושלים) אך רק לאחר חורבן בית המקדש פסקה העבודה לגמרי.

והנה הגיע רגע החורבן, כשנתיים ימים צרו הבבלים על ירושלים, מצור קשה וממושך עד להבקעת העיר. מבחינת הבבלים היה זה נצחון מפואר. מקור לשמחה וגאווה, הגשמת יעד לאומי, נדבך נוסף בבנינה וחיזוקה של האימפריה הבבלית. אבל למיעוט היהודי שחי בבבל כאזרח שווה זכויות היה הנצחון הבבלי כפגיעה בבבת עינם, זהו מקור לאבל לאומי כבד - לדורות. כיצד ישתלבו היהודים בשמחה הכללית ולא יבטאו את אבלם? היהודים בבבל נצבו בפני סכנה מוחשית מאוד: באם יתנו היהודים ביטוי לאבלם וכאבם יגרום הדבר להרחקתם ולהוקעתם מהחברה הבבלית, הם יוצגו כאלמנט בוגדני ולא מהימן וישללו זכויותיהם האזרחיות על כל המשתמע מכך, ומצד שני כיצד יכלו שלא להתאבל?

ירמיהו מייעץ ליהודים להשתלב מבחינה מדינית בבבל, יודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה⁹, כך גם יחזקאל. הם מבינים כי את הנעשה אין להשיב וכי כעת יש להתרכז בצמצום הנזקים ובשמירה על הקיים. ובכל זאת כיצד מונעים מהיהודים להתאבל על חורבן בית מקדשם? במילים לבדם לא די! כאן תשתלב אצילות נפשו וגדולתו של המנהיג, הדוגמא האישית הסוחפת שתשמש למניעת התפוררות העם בגולה.

ויהי דבר ה' אלי לאמר: בן-אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגיפה ולא תספוד ולא תבכה ולא תבוא דמעתך, האנק דם מתים, אבל לא תעשה פאוך תבוש עליך ונעלך תשים ברגליך ולא תעטה על שפם ולחם אנשים לא תאכל. ואדבר אל העם בבוקר ותמת אשתי בערב ואעש בבוקר כאשר צויתי. ויאמרו אלי העם הלא תגיד לנו מה אלה לנו כי אתה עושה. ואומר אליהם: דבר ה' היה אלי לאמר אמר לבית ישראל כה אמר ה' אלוקים הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם ומחמל נפשכם ובניכם ובנותיכם אשר עזבתם בחרב יפולו. ועשיתם אשר עשיתי, על שפם לא תעטו ולחם אנשים לא תאכלו ופאריכם על ראשכם ונעליכם ברגליכם לא תספדו ולא תבכו

⁹ ירמיהו כט'ז,

ונמקוּתם בעוונותיכם ונהמתם איש אל אחיו והיה יחזקאל לכם למופת ככל אשר עשה תעשו בבואה וידעתם כי אני ה' אלוקים¹⁰.

אם נקבל את ההנחה כי מחלוקת קורח ועדתו וקריאת התיגר על מנהיגותם של משה ואהרן התרחשו בסמוך לחנוכת המשכן ומות נדב ואביהוא, הרי שסדר האירועים הנכון הוא:

1. בניית המשכן - ספר שמות.
2. חנוכת המשכן ולקראת סיומה טרגדיה אישית בחיי אהרן, מות שני בניו הגדולים נדב ואביהוא - ספר ויקרא.
3. מחלוקת קורח ועדתו - ספר במדבר.

סדר אירועים זה מתיישב כאמור עם שיטת ראב"ע בסדר המאורעות. וכלשון ראב"ע בתחילת פרשת קורח וזה לשונו:

זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נתחלפו הבכורים ונבדלו הלויים כאשר חשבו בני ישראל כי משה אדונו עשה מדעתו לתת גדולה לאחיו גם לבני קהת שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם משפחתו.

ובהמשך הפרשה¹¹, בעקבות שאלתו מדוע דוקא עכשיו מזכירה התורה את תפקיד הלויים ואת הדינים הכרוכים בתפקידם - אומר הראב"ע: "גם זאת הפרשה נאות כי במדבר סיני היתה כאשר הוקם המשכן ונבחרו הלויים ונפסלו הבכורים"¹².

¹⁰ יחזקאל כד', טו - כד

¹¹ במדבר יז', כז

¹² הערת העורך: לדעת רש"י והרמב"ן פרשת קורח התרחשה לאחר חטא המרגלים (ט' באב; כידוע מות נדב ואביהו היה בא' ניסן). עיין רש"י על במדבר טז', ד ורמב"ן על במדבר טז', א וז"ל: "ואמר רבי אברהם כי זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נחלפו הבכורים ונבדלו הלויים, כי חשבו ישראל שאדונינו משה עשה זה מדעתו לתת גדולה לאחיו, גם לבני קהת שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם ממשפחתו, והלויים קשרו עליו בעבור היותם נתונים לאהרן ולבניו, וקשר דתן ואבירם בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם, גם קרח בכור היה. וזה מדעתו של רבי אברהם שהוא אומר במקומות רבים אין מוקדם ומאוחר בתורה לרצונו. וכבר כתבתי (לעיל ט א) כי על דעתי כל התורה כסדר זולתי במקום אשר יפרש הכתוב ההקדמה והאחור, וגם שם לצורך ענין ולטעם נכון, אבל היה הדבר הזה במדבר פארן בקדש ברנע אחר מעשה המרגלים".

עלינו להבין כי תוצאותיה של אותה התמודדות העמידה את עם ישראל בפני סכנה מוחשית של התפוררות (עוד בטרם הספיק להתגבש), סכנה שחזרה שוב לרחף על ראשו של עם ישראל בתקופת יחזקאל לאחר חורבן הבית הראשון.

קורח ועדתו נאבקו להשגת "יתר דמוקרטיזציה" ולמניעת השתלטות משפחתו של משה על כל עמדות המפתח בחיי האומה. זיקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתיים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם. ויקהלו על משה ועל אהרון ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'?

ההתקוממות הסתיימה באורח טראגי קורח ועדתו נבלעו באדמה, יואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמישים ומאתיים איש מקריבי הקטורת. אך התסיסה וההתמרמרות בקרב העם לא שככו, זילוני כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ואהרון לאמר אתם המיתם את עם ה'.

תגובתו של הקב"ה היתה מיידידת: זיידבר אל משה לאמר: הרומו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע ... ויקח אהרון כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטורת ויכפר על העם ויעמוד בין המתים ובין החיים ותיעצר המגיפה. ויהיו המתים במגיפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על דבר קורח.

כח עליון התערב בצורה מוחצת "לטובת" צד מסוים במחלוקת שבין משה ואהרון לבין העם.

בעם בתחילת דרכו, הנמצא עדיין בתהליך גיבושו, עם בהתהוות, אין מחנכים לתורה, לדורות, ע"י הטלת אימה ופחד. יש לכבוש את לב העם, לחנכו באהבה. ואולם כאן התנהגותו הרעה של העם גרמה לכך שלשדה המערכה הוטלו אימה ופחד ונעשה כביכול צעד שאין ממנו דרך חזרה.

מה הלאה, איך יתגבר העם על השבר הקשה? העם מוכה ומלקק את פצעיו, האם רצוי כי בתודעה הציבורית הקולקטיבית של העם תיחרת פרשיה כואבת זו למזכרת?

ה. סיכום ומסקנה

על רקע זה תובן פרשת מותם של נדב ואביהוא. כפי הנראה בעקבות הערעור הכללי על סמכותם ומנהיגותם של משה ואהרון ניסו בני אהרון למלא את החלל שנוצר ע"י הפגנת מנהיגות ברוח המדרש שציטטנו לעיל (מהגמרא בסנהדרין נב,א). תוצאות הניסיון היו קשות, חמורות וכואבות. לאור זאת יתבהרו דברי משה לאהרון: "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד". וכמו כן, עתה מובן הציווי, הנראה אכזרי ולא אנושי ממבט ראשון, שלא להתאבל על שני בני יורשים - מנהיגי העם בעתיד.

מה היה קורה לו אהרון היה בכל זאת מתאבל?

נוכל רק לשער כי בשעה קשה זו, בה נפלו חללים רבים מקרב העם בעטיה של המחלוקת שלתוצאותיה הרות האסון אנו מודעים זה כבר. והעם עסוקים באבלם, בשקם ובתעניתם איך היה מצטייר אהרון כשהוא עסוק באבלו הפרטי בלבד? בשעה קשה זו שעה בה נדרש ממנהיגי העם ומדריכיו הוראת שעה, עיסוק בתקומת העם ושיקומו והוא עוסק באבלו הפרטי. אילו כך היה, ודאי היתה רווחת בעם התחושה הבאה: הנה מנהיג העם עסוק רק בעצמו ולא בצרתו של העם בבחינת "תבוא אליך ותלא, תגע עדיך ותיבהל". פסוק זה, המובא בספר איוב,¹³ מזכיר לנו את קיומה של אחת מתכונותיו הרעות של האדם: העת בה אדם חש בצער היא רק כאשר צער זה נוגע לו באופן אישי, כאשר הדבר פוגע בו עצמו, ח"ו. תכונה זו עוד נסבלת איכשהו כאשר היא מופיעה אצל אדם מן השורה אך כאשר תכונה מגונה זו נטועה במנהיג שאמור לחוש בצערו ולהבין ללב עמו הרי שרבים סיכוייו של מנהיג כזה לאבד במהירות את

¹³ פרק ד' פסוק ה'

אמון העם והדרך ליצירת חיץ ונתק בין העם למנהיגו קצרה ביותר. תכונה זו, הנדרשת ממנהיג, מצאנו אצל מושיען של ישראל כבר בתחילת דרכו עוד בטרם מונה להיות מנהיג האומה עת יצא מארמון פרעה והכתוב מעיד: "זירא בסבלותם" - "נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם" (רש"י במקום).

ויתורו זה של אהרון על אבלו הפרטי והזהדותו המוחלטת עם כאבו ויגונו של העם יצרו שותפות גורל בין העם לבין מנהיגיו. העם הבין כי לא ממנהיגיו בא עליו האסון, שהרי האסון פגע גם בהם.

מישאל ואלצפן נושאים את גוויות נדב ואביהוא אל מחוץ למחנה כשכל העם עד למתרחש וצופה בהתאפקותו ובהתנהגותו העל - אנושית כמעט של אהרון. "ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'", האבל משותף, נוצרה אווירה של "כולנו בסירה אחת", תחושה של יחד. המתיחות פגה והעוינות נעלמה.

התנהגות אצילית זו של אהרון ברגע כה קשה בחייו הפרטיים וברגע גורלי זה של התהוות האומה קבעה את דמותו לדורות כמשכין השלום הגדול, האיש אוהב השלום ורודף השלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

¹⁴ שמות ב', יא